

APPELL

Nr. 4/2019

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no

Tema:

Latin-Amerika

Side 18-32

APPELL

Tidligere Melding, Helse, Helse Miljø
Trivsel, Norsk Folkehjelp og Magasinet
Norsk Folkehjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp

Nr. 4, 2019. Årgang 79

Postadresse:

Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:

Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00

Faks: 22 20 08 70

Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund

E-post: taa@npaid.org

Medarbeidere dette nummer:

Sissel Fantoft, Ellen Jarli, Guro Thobru,
Kirsti Knudsen, Anne Susanne Kulasin-
gam, Magnus Helgerud, Per Ranestad,
Werner Anderson, Kjersti Slettemark,
Ivi-Emilie Panayiotou og Helle Berggrav
Hanssen.

Grafisk utforming: LO Media

Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård

Opplag: 30 622

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:

Arild Halsne, tlf.: 915 90 578

E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 15. november

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss

på telefon 22 03 77 00, eller besøk

oss på www.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp

Fagpressen
Opplagskontrollert

LEDER

Eliten slår tilbake

Fram til i høst hadde Bolivia den tvilsomme æren av å inneha Guinness rekord med 188 statskupp. Det pleide å nevnes i Fun Facts for Bolivia, for nå har Bolivia hatt demokratiske valg siden 1982.

Historisk sett har landet vært preget av store sosiale og økonomiske ulikheter og utbredt rasisme og diskriminering mot den fattige majoriteten i landet – urbefolkningen. I 2005 ble Evo Morales valgt til den første presidenten av urfolksopprinnelse i Latin-Amerika. Han satte i gang reformprosesser for å løfte folket sitt ut av fattigdommen. Prosesser som han i stor grad har lyktes med.

Da jeg var i Bolivia for noen år siden traff vi mange urfolksrepresentanter som fortalte oss hvordan de hadde gått fra å bli sett ned på, kalt dyr og blitt spyttet på, til å organisere seg i de store sosiale bevegelsene som ga dem tilgang til å delta i beslutningsprosesser og stille til valg. De inntok ordførerkontorer og senatorplasser, og fikk politiske verv på alle nivåer i samfunnet. De kunne endelig rette opp ryggen og være stolt av hvem de var og kulturen sin.

Allerede da undret vi oss over hvorfor ikke bevegelsen bygget opp noen som kunne etterfølge Evo Morales, men satte all sin lit til en, som ifølge sin egen grunnlov, satt i sin siste periode.

Det var ikke folkeflertallet som reiste seg mot Morales. Det var elitene, de rike, som alltid hadde motarbeidet reformene og tapet av privilegiene sine. Han fikk også motstand fra mange fra middelklassen, der rasismen fremdeles ulmer rett under overflaten. De mislikte sterkt å bli styrt av en president med urfolksbakgrunn.

Etter at Morales med knapp margin tapte en folkeavstemning om å kunne ta nytt gjenvalg, og grunnlovsdomstolen likevel godtok hans kandidatur, økte protestene i disse gruppene. Da det så kom rapporter om uregelmessigheter under valget i høst, benyttet eliten og deres støttespillere seg igjen av sitt gamle knep: De militære lederne grep inn og tvang Evo Morales til å gå av i Bolivias 189. statskupp.

Senator Jeanine Añez Chávez, som har støtte fra det religiøse ytre høyre og USA, har annonsert at hun tar over presidentvervet fram til et nytt valg kan finne sted. Hun tvitret i 2013 at hun «drømte om et Bolivia fritt for satanistiske urfolksritualer».

Nå må vi sette vår lit til at den store innsatsen som er gjort, med å organisere folket og gi dem utdanning, vil sette dem i stand til å gi representantene for eliten motstand under det kommende nyvalget og bidra til at landet fortsetter i en positiv retning med økonomisk framgang og mindre ulikhet.

Torunn Aaslund
Torunn Aaslund
Redaktør

INNHold

FØLG NORSK FOLKEHJELP

LATIN-AMERIKA: Demonstranter i Quito, Ecuador, jubler etter at presidenten trakk tilbake dekretet om fjerning av subsidier. FOTO: JUAN DIEGO MONTENEGRO / DPA / NTB SCANPIX

6

Frances
Black

AKTUELT

- 04** Syria: Det store sviket
- 06** Vil forby varer fra okkupert jord
- 08** Et inkluderende arbeidsliv
- 10** 80 års historie: Badstuene
- 14** Stopp bombingene av sivile!
- 15** Merker på boks

UNGDOM

- 16** Solidaritet på Utøya

TEMA: LATIN-AMERIKA

- 20** Colombia: Karavane for livet
- 24** Protestbølge over Latin-Amerika
- 26** Presidentkandidat i Guatemala
- 30** Krise for Bolivia

FASTE ANNONSER

- 33** Støtteannonser
- 34** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 35** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

FORSIDEBILDE: I år mobiliserte representanter for organisasjoner fra Colombia og 13 andre land en Humanitær karavane for livet som gikk til flere lokalsamfunn i Chocó.

Foto: Javier Serna

– De syriske demokratiske styrkene (SDF) gjorde en stor innsats i kampen mot IS. Hvis de tidligere alliansepartnerne snur ryggen til – nå når kampen i alle fall så langt er vunnet – og lar Tyrkia fortsette offensiven mot de kurdiske områdene langs grensa, er det det ultimate sviket, sier Trude Falch i Norsk Folkehjelp.

KIRSTI KNUDSEN [tekst]

Folkehjelpas seksjonssjef for Midtøsten og Nord-Afrika har forståelse for at det ikke er så lett for Hvermannen å orientere seg om det som skjer i det nordøstlige Syria.

– Det letteste å forklare er bakgrunnen for Tyrkias offensiv. Tyrkia har en stor kurdisk befolkning, sannsynligvis opp mot 15 millioner, og de har blitt undertrykt gjennom hele Tyrkias moderne historie. Men kurderne i Tyrkia har også kjempet for sine rettigheter, blant annet gjennom PKK, som er en ganske militant gerilja- og frigjøringsbevegelse. Det nordøstlige Syria styres av en bevegelse som er en søsterorganisasjon av PKK. I årene fram til 2015 var det lange perioder med våpenhvile og også fredsforhandlinger, men så brøt Tyrkia forhandlingene, og i økende grad ble det igjen bygget opp et fiendebilde av PKK som terrorens forlengede arm, forklarer Falch. – Dette har bidratt til at den tyrkiske presidenten Erdogan har kunnet samle tyrkerne bak seg mot en felles indre og ytre fiende.

En slik samlendende fiende trenger Erdogan fordi han er under økende politisk press, ifølge Falch. – Siden 2011 har Tyrkia involvert seg som støttespiller for den syriske opposisjonen. Men opposisjonen har stadig blitt svekket, og innenfor den syriske opposisjonen har Tyrkia i særlig grad vært støttespiller for de mer islamistiske grupperingene. Også pre-

Det store svike

SVIKTET AV ALLE: Sivile kurdere på flukt etter at de ble angrepet av tyrkiske styrker i oktober. Hundre organisasjoner fordømmer Tyrkias angrep og destabilisering av det som har vært trygge regioner i Syria, og øst. Foto: Bakr Alkasem / AFP / NTB Scanpix

I kampen mot IS kjempet de for en større sak, for demokrati og menneskeverd og for det internasjonale samfunnet.

sident Erdogan selv har i stadig sterkere grad blitt en forfekter av islamisme; han er stadig mer fiendtlig mot Vesten.

– Dessuten har Erdogan 3,5 millioner syriske flyktninger som han gjerne vil bli kvitt – i takt med de økende økonomiske nedgangstidene i landet. Han vil nå sende de syriske flyktningene tilbake til Syria, og har

også truet med å åpne grensene til Europa, som han gjorde i 2015.

KURDERNE I SYRIA. Det bor om lag to millioner kurdere i Syria, de fleste i tre enklaver i nordøst mot grensa til Tyrkia. Kurderne i Syria har alltid vært undertrykt og politisk organisert, med de sluttet seg likevel ikke til det væpnede opprøret mot president Bashar al-Assad. I 2012 trakk regjeringsstyrkene seg ut av de kurdiske områdene og ga kurderne utvidet selvstyre, sannsynligvis i et bytte mot å ikke ta til våpen mot regimet.

Fra 2013 vokste IS i Syria og tok kontroll over store områder i det østlige og sentrale Syria. På det meste kontrollerte IS en tredel av Syria. Fremmedkrigere strømmet til, og brutaliteten og styrken til organisasjonen gjorde IS til en global trussel. Det ble derfor

syriske, regionale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner krever internasjonal beskyttelse av områdene i nord-

dannet en internasjonal koalisjon til bekjempelse av IS, ledet av USA, men ingen land ønsket å risikere egne soldaters liv. Dermed trengte de lokale allierte, og henvendte seg til kurderne i Syria. Slik ble kurderne i Syria spydspissen i kampen mot IS.

– De mistet 11 000 soldater i denne kampen! Det syriske regimet har i svært begrenset grad vært i konfrontasjon med IS, sier Trude Falch, – og det har heller ikke Tyrkia eller de militærgruppene de samarbeider med.

Etter hvert som kurderne tok områder fra IS ble alliansen på bakken utvidet. Den syriske demokratiske fronten [SDF] ble etablert, av kurdere, arabere og kristne – en militær flerkulturell styrke.

– Kurderne i Syria har aldri hatt selvstendighet for de kurdiske områdene som mål. De ønsker autonomi og rettigheter innenfor

rammene av en syrisk stat. I kampen mot IS kjempet de for en større sak, for demokrati og menneskeverd og for det internasjonale samfunnet. Verdenssamfunnets voldsomme svik nå er derfor helt uforståelig. En etter en av de tidligere alliansepartnerne har sviktet, sier Falch.

NORSK FOLKEHJELPS INNSATS. Norsk Folkehjelp samarbeider med fire humanitære partnerorganisasjoner nord i Syria, og midlene fra UD til mer langsiktige prosjekter er nå omdisponert til akutt innsats for flyktningene. Noen tusen flyktninger har kommet seg over grensa til Irak, men de aller fleste flykter internt, ifølge Falch.

– Det er ikke lett å komme seg til Irak, du må ha spesialtillatelse og passere to grenseoverganger. For å komme over grenseelva Tigris er du avhengig av båt. Det finnes smuglerruter, men de fleste avventer situasjonen. Folk flykter fra byene og ut på landsbygda. De som har familie eller venner å reise til der, gjør det.

Norsk Folkehjelp har 15 lokalt ansatte i området, som gjør sitt beste for å opprettholde hjelpearbeidet i en kaotisk situasjon.

– Det meste vi gjør nå er humanitær innsats. Det er ikke lett å opprettholde langsiktig støtte til sivilsamfunnsorganisasjonene når det viktigste for dem er å få seg og sine i sikkerhet. De har ikke tid og krefter til sitt vanlige virke, sier Falch.

– Situasjonen er vanskelig for alle, men folk har bretta opp ermene og gjør så godt de kan. Skoler og offentlige bygninger har blitt tatt i bruk, og folk har fått madrasser og ulltepper. Men når skolene blir bolig for flyktningene, kan ikke barna fortsette skolegangen sin. Internasjonalt medisinsk personell har også dratt ut, og hvor skal folk nå få medisiner fra? Det er satt opp plasthaller som mellomstasjoner for flyktningene, og det kjører biler langs veiene og plukker opp dem som ikke har noe å kjøre med. Vi deler også ut kebab og vann til dem som beveger seg til fots.

Konflikten påvirker også den generelle matsikkerheten, for det er nå vinterhveten skal sås, påpeker Falch.

– Nå kommer regnet i dette ellers så tørre området, og hveten skal vokse gjennom den milde vinteren så den kan høstes til våren. Vi har gått til innkjøp av såkorn slik at noe i alle fall kan bli sådd, men vi frykter at dette vil få

dramatiske konsekvenser for matsikkerheten i lang tid framover.

UENIGHET I VERDENSSAMFUNNET. I både Nato og FNs sikkerhetsråd er det uenighet om hvordan de skal forholde seg til den tyrkiske offensiven. Hundre syriske, regionale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner fordømmer Tyrkias angrep og destabilisering av det som har vært trygge regioner i Syria, og krever internasjonal beskyttelse av områdene i nordøst. Norsk Folkehjelps sivilsamfunns partnere, som representerer alle etniske og religiøse grupper i området, stiller seg bak oppropet.

– *Hvordan planlegger Norsk Folkehjelp sin virksomhet framover?*

– Vi må vente og se hvordan situasjonen utvikler seg politisk, sier Trude Falch, som er positiv til det tyske forslaget om å sette inn fredsbevarende styrker i området.

– Det kan være en god måte å beskytte befolkningen på, som i Sør-Libanon. Norge er også positiv til en slik løsning, med en bufferson på 30 mil langs den tyrkiske grensa. Hvis bare ikke USA og Russland nedlegger veto, da blir FN handlingslammet som flere ganger tidligere.

I skrivende stund har 150 representanter fra regimet, opposisjonen og sivilsamfunnet i Syria begynt arbeidet med å utforme en ny grunnlov for Syria, under ledelse av FNs spesialutsending til Syria, den norske diplomaten Geir O. Pedersen. Ifølge Pedersen er det første gang president Bashar al-Assads regime og opposisjonen i landet har inngått en politisk avtale, og at det tenner et lite håp om fred. Trude Falch er ikke så optimistisk.

– Skal det bli en god løsning må nordøst være representert. Det er seks kurdere med, men SDF er utestengt. Hvis vi skal få en politisk tilnærming må det skje gjennom en inkluderende grunnlovsprosess der alle parter er representert, også SDF og sivilsamfunnsorganisasjonene fra nordøst.

– *Helt til slutt, hva kan Folkehjelpas medlemmer og støttespillere bidra med?*

– Gå i demonstrasjonstog. Hold dere orientert. Be oss ut på informasjonsmøter. Det er ikke så lett å skjønne hva som skjer; det er en kaotisk situasjon. Vi kommer så gjerne, også ut i fagbevegelsen, smiler Trude Falch.

VARER FRA OKKUPERTE OMRÅDER: En israelsk bosetter forbereder emballasjen til olivenolje fra Achia olivenoljepresseri i bosetningen Shilo på den okkuperte Vestbredden. Denne typen varer vil det irske lovforslaget forby. Foto: Menahem Kahana / NTB Scanpix

Fra ord til handling

Irland er i ferd med å vedta en lov som forbyr handel med varer og tjenester fra okkuperte områder.

– Hvis vi ikke tar ansvar og reagerer, er vi en del av problemet, fastslår parlamentsmedlem Frances Black.

SISSSEL FANTOFT [tekst og foto]

Frances Black var en kjent sanger før hun i 2016 ble valgt inn som partiavhengig representant i det irske parlamentet. Hun ble bedt om å lede den tverrpolitiske Irland-Palestina-komiteen, hvor hun ofte mottok besøk fra palestinske områder.

– En av dem jeg møtte var en ung mann fra Vestbredden kalt Mohammed. Tristheten og håpløsheten han utstrålte inspirerte meg til å ville gjøre noe positivt og konstruktivt for å støtte det undertrykte palestinske folket som lever i de okkuperte områdene, forteller hun.

Den palestinske Vestbredden har vært

okkupert av Israel siden 1967, og mer enn 600 000 israelske bosettere har etablert seg der.

– Å beslaglegge land på denne måten er ulovlig – det defineres som en krigsforbrytelse ifølge internasjonal lov og er et grovt brudd med Genève-konvensjonen. Det er fastslått gang på gang av FN, EU og Den internasjonale domstolen. Og likevel bare fortsetter det, sier Black.

Etter møtet med Mohammed bestemte hun seg for å legge fram et lovforslag i det irske parlamentet: *Occupied Territories Bill 2018*.

– Lovforslaget går ut på å forby import av produkter og tjenester som er ulovlig produ-

sert eller kommer fra områder under militær okkupasjon, sier Black.

INGEN BOIKOTT. En samlet opposisjon i det øvre huset [Seanad] stemte ja til Occupied Territories Bill, som ble vedtatt med et overveiende flertall. Regjeringen har tatt standpunkt imot. Nå behandles lovforslaget i en komité, før det formelt vedtas i Underhuset.

– Den politiske støtten er der, så det er kun formaliteter som gjenstår. Lovforslaget burde ikke være kontroversielt – dette er bare en videreføring av internasjonal lov. Vi får massiv støtte fra fagforeninger, ulike organisasjoner og helt vanlige folk som er sultne på å gjøre noe for å stoppe ulovlige okkupasjoner, sier Black.

Hun understreker at Occupied Territories Bill ikke gjelder spesifikt for Israel/Palestina, selv om det gjerne oppfattes slik.

– Dette handler absolutt ikke om noen boikott av Israel, slik enkelte forsøker å framstille det som. Lovforslaget sier uttrykkelig at Irland ikke skal kjøpe varer og tjenester fra områder som er ulovlig okkupert, og Vestbredden er et slikt område ifølge internasjonal lov, sier hun.

Verdensbanken anslår at EU importerer verdier for om lag 230 millioner euro per år fra ulovlige israelske bosettinger, mot om lag 15 millioner euro fra Palestina.

Den pro-israelske lobbyen er svært mektig, og israelsk media vrir på alt vi sier.

INTERNASJONAL INTERESSE. Norsk Folkehjelp er ikke for en generell boikott av Israel [det som fremmes av BDS-bevegelsen], men for et forbud mot import av varer produsert i ulovlige bosettinger – noe som dermed stemmer godt overens med Frances Blacks irske lovforslag. Da hun nylig besøkte Norge hadde hun møter med blant andre utenrikskomiteen på Stortinget, LO og Norsk Folkehjelp.

I israelske medier blir lovforslaget framstilt som både umoralsk og hatefullt.

– Den pro-israelske lobbyen er svært mektig, og israelske medier vrir på alt vi sier. Jeg er faktisk overrasket over hvor redde mange

LOVFORSLAG: Frances Black ble valgt inn som partiuavhengig representant i det irske parlamentet i 2016. Hun leder den tverrpolitiske Irland-Palestinakomiteen og har lagt fram lovforslaget Occupied Territories Bill 2018.

politikere er for å ta tydelig standpunkt i en sak som er så enkel: Ulovlig bosetting er og blir ulovlig, og situasjonen for palestinerne blir verre og verre. De blir herset med og terrorisert, og det må ta slutt, sier Black opprørt.

VISER VEI. Frances Black har besøkt Palestina flere ganger, og er fortvilet over det hun ser i de palestinske områdene.

– Restriksjoner på bevegelse, stadig mindre plass til boliger og helsetilbud og kronisk mangel på vann og strøm er dagligdags for palestinerne, samtidig som israelske selskaper tapper landområdene rundt for verdifulle mineraler. Det palestinske folket føler seg overgitt av det internasjonale samfunnet, og hvis vi ikke reagerer på en slik fryktelig urettferdighet med handling snart, vil det være for sent, sier hun.

Black vil fortsette å kjempe til lovforslaget er vedtatt, og oppfordrer andre land til å følge etter.

– Irland har alltid stått opp for menneskerettigheter. I 1987 var vi det første landet i verden som sluttet å handle med varer fra apartheidregimet i Sør-Afrika. Internasjonal solidaritet er ekstremt viktig, derfor blir jeg

Irland har alltid stått opp for menneskerettigheter.

så glad for å se fagforeninger som jobber med å sette spørsmålet om ulovlige israelske bosettinger i Palestina på dagordenen, både i Irland og her i Norge, sier Frances Black.

MÅ MERKE VARER FRA BOSETTINGER PÅ OKKUPERT JORD

EU-domstolen har avgjort at varer fra okkuperte områder ikke bare kan merkes med "Made in Israel". De israelske bosettingene på Vestbredden og Øst-Jerusalem er folkerettsstridige og det er viktig å skille mellom staten Israel og disse områdene. Varer fra okkupert område må ifølge EU-domstolen merkes med opprinnelsesområde.

FAKTA «OCCUPIED TERRITORIES BILL»:

- › En foreslått irsk lov som vil forby og kriminalisere «handel med og økonomisk støtte til ulovlige bosettinger i territorier som anses okkupert under folkeretten».
- › Lovforslaget ble lagt fram av uavhengig senator Frances Black i januar 2018. Det ble støttet av partiene Fianna Fáil, Sinn Féin, Arbeiderpartiet, Solidaritet – People Before Profit, Miljøpartiet, sosialdemokratene og uavhengige.
- › Lovforslaget er vedtatt av flertallet i Seanad [Overhuset] i det irske parlamentet.
- › Fine Gael-partiet, som er i en minoritetsregjering, er imot lovforslaget.

KILDE: WIKIPEDIA

Hvordan skape et inkluderende arbeidsliv

Hvordan skal vi gjenkjenne og håndtere utfordringer knyttet til ulike diskrimineringsgrunnlag i arbeidslivet? Og hvilken rolle spiller tillitsvalgte i dette arbeidet?

ANN SUSANNE KULASINGAM (tekst)

Dette var blant spørsmålene som ble stilt da ti tillitsvalgte fra Fagforbundet var samlet på kurs i Oslo i regi av Norsk Folkehjelp. Her fikk vi kunnskap om lovverk, mekanismer for

TILLITSVALGTE: Camilla Lillevold-Øverås ønsker at tillitsvalgte skal være aktive pådrivere for likestilling og ikke-diskriminering på arbeidsplassen.

rekruttering og holdningsskapende arbeid for å kunne gjenkjenne ulovlig forskjellsbehandling og bekjempe diskriminering på egen arbeidsplass. Kurset er utarbeidet av Norsk Folkehjelp i samarbeid med Fagforbundet og Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) med sikte på kompetanseheving blant tillitsvalgte og ledere i arbeidslivet.

Mange grupper opplever fremdeles betydelig diskriminering og negative holdninger i rekrutteringsprosesser og på arbeidsplassen.

– Skal vi virkelig få bukt med diskriminering i arbeidslivet, er vi nødt til å ha ledere og tillitsvalgte som jobber aktivt for et inkluderende og mangfoldig arbeidsmiljø, sier Camilla Lillevold-Øverås, prosjektansvarlig i Norsk Folkehjelp.

UBEVISST FORSKJELLSBEHANDLING. Helt grunnleggende handler diskriminering om usaklig forskjellsbehandling. Noen tilfeller kan være synlige og lett å gjenkjenne, men som oftest dreier det seg om mer subtil og systemisk diskriminering som det kan være utfordrende å avdekke. Da er det viktig at aktører i arbeidslivet blir bevisstgjort eget ansvar, og at det utarbeides gode strategier for å forebygge og håndtere diskriminerings-

LØNNSOMT: Ledere og tillitsvalgte må jobbe aktivt for

situasjoner. På kurset brukte vi derfor mye tid på å gjennomgå og forstå de ulike diskrimineringsgrunnlagene og diskuterte hvordan disse kan utspille seg i praksis.

– Diskriminering er ofte innebygd i organisasjonskulturer som skaper eller opprettholder fordeler og ulemper for ulike grupper. Det er derfor viktig at arbeidsplasser tilrettelegger for synliggjøring og korrigering av disse strukturene, sier Lillevold-Øverås.

Gjennom praktiske øvelser og caser fra norsk arbeidsliv ble vi utfordret på egne holdninger og praksiser. I tillegg bidro øvelsene til bedre forståelse for hvordan problemene oppstår og hvordan de kan bekjempes.

MANGFOLD ER LØNNSOMT. Ut over at diskriminering er forbudt, er det også utrolig lite lønnsomt for en virksomhet. Forskning viser

et inkluderende og mangfoldig arbeidsmiljø. Forskning viser at mangfold kan gi bedrifter opp til 35 % høyere lønnsomhet.

at mangfold kan bidra til bedre problemløsning, økt kreativitet, større fleksibilitet og styrking av kulturverdier og språk. I tillegg er det dokumentert at mangfold kan gi opptil 35 prosent økt lønnsomhet for bedrifter.

Til tross for mangfoldets positive ringvirkninger viser studier at vi tenderer mot å ansette dem som likner oss selv. Dette skaper ensartede arbeidsplasser som kan gi dårlig grobunn for konkurransedyktige og innovative arbeidsmiljøer. Å satse på tiltak som fremmer et inkluderende og mangfoldig arbeidsliv er derfor en situasjon som alle parter er tjent med. Det sikrer at virksomheter rekrutterer de best kvalifiserte søkerne og at norsk arbeidsliv utvikler attraktive arbeidsplasser der alle som vil og kan delta blir inkludert.

TILLITSVALGTE SOM PÅDRIVERE. For å kunne stå opp mot forskjellsbehandling på arbeidsplassen må vi være i stand til å gjenkjenne diskrimineringssituasjoner og ha gode verktøy for håndtering av dette. Flere av de tillitsvalgte som deltok på kurset var lite kjent med gjeldende rutiner på egen arbeidsplass.

– Å snakke om diskriminering er ikke nok. For å hindre diskriminering kreves gode rutiner og konkrete tiltak som er synlige og brukes aktivt i hele organisasjonen, sier Camilla Lillevold-Øverås.

Norsk Folkehjelp har valgt å jobbe spesifikt opp mot tillitsvalgte i fagbevegelsen, fordi de har en helt sentral rolle på arbeidsplassen. I tillegg til å gi veiledning og støtte til medlemmer som opplever usaklig forskjellsbehandling, har tillitsvalgte, sammen med arbeidsgiver, et særskilt ansvar for å fremme

likestilling og hindre diskriminering i ansettelsesprosesser de er involvert i.

Arbeidsgiver er, i henhold til aktivitets- og redegjørelsesplikten, pålagt å jobbe aktivt, målrettet og forebyggende for å sikre inkluderende arbeidsplasser. Vi vet imidlertid at dette arbeidet ofte blir tilsidesatt. Da er det helt avgjørende at vi har tillitsvalgte som fungerer som vaktbikkjer og pådrivere på arbeidsplassen. Målet er at det forebyggende diskrimineringsarbeidet sikres forankring i ledelse, noe tillitsvalgte kan bidra til gjennom bevisst- og ansvarliggjøring av arbeidsgiver.

– Norsk Folkehjelp er derfor svært glad for samarbeidet vi har med Fagforbundet. Forbundenes rolle er helt avgjørende i kampen for å sikre like muligheter og rettigheter for alle i arbeidsmarkedet, avslutter Camilla Lillevold-Øverås.

«La badstu bli det nors

FOLKEBAD: Enerhaugens Folkebad, desember 1946

Da Norsk Folkehjelp ble stiftet i 1939, var ett av målene at nordmenn skulle bli et rensligere folk. De neste tiårene ble det oppført 481 badstuer Norge rundt.

MAGNUS HELGERUD, forfatter og idéhistoriker [tekst]
ARBARK [foto]

«Alt folket i bad!» Slik lød en overskrift i Arbeiderbladet sommeren 1938. Journalis-

ten kunne i den påfølgende artikkelen fortelle avisas lesere at den store nordiske badekongressen, arrangert av Norges Badeforbund, nå var åpnet. På talerstolen hadde Einar Gerhardsen stått, og foran 300 mennesker snakket den daværende varaordføreren i Oslo om hvordan et bad med jevne mellomrom kunne gi mennesker «styrke, sunnhet og glede».

Hvorfor i all verden stod Gerhardsen der, ved siden av en stor palme, og talte for kronprins Olav og de andre framømte om bading? Den såkalte badesaken hadde lenge vært et viktig sosialpolitisk prosjekt, og rundt århundreskiftet ble det for alvor en stor sak. Legevitenskapen hadde kommet fram til at en

rekke sykdommer skyldtes bakterier, og at smitte best kunne forebygges ved god personlig hygiene. Men da Gerhardsen talte for badekongressens deltakere, var det fortsatt mange mennesker i Norge som manglet både kunnskap om renslighet, og anledning til å vaske seg. Urenslighet var et folkehelseproblem.

BLADET BAD OG HELSE. Det var kun en tredel av leilighetene i Oslo på denne tida som hadde et baderom, og rundt 70 prosent av hele byens badekarbeholdning befant seg på beste vestkant. I bydel Vålerenga var det kun én prosent av leilighetene som hadde bad i

ke folks bad»

1923. En skitten fabrikkarbeider måtte altså ta til takke med å vaske seg i utslagsvasken hjemme på kjøkkenet. Å etablere offentlige bad i byene – hovedsakelig anlegg som kunne tilby karbad og sauna, men også svømmehaller – var en av datidens viktigste folkehel-sesaker.

Men hva med dem på landsbygda? I distriktene hadde det helt siden middelalderen vært en levende badstukultur, men denne var nå, ifølge ekspertene, i ferd med å dø ut. Noen måneder før den nevnte kongressen i 1938, hadde badeforbundet begynt å gi ut et medlemsblad kalt Bad og Helse. Det hadde artikler om alt fra fotsopp til svenskenes ti badstubud. Bud nummer én lød som følger: «Du skall minnas, att nåst efter en ren själ er en ren kropp det viktigaste.» Et av de første numrene inneholdt et dikt om renslighet på bygda:

*Å reise bygdens bad, bekrefter som bekjent
det ord, at vel begynt er bare halv fullendt
Ti renslighetens store mål vi ikke når
før også alle bygdens folk i badet går.*

Magasinet trykket en plansje som viste et Finland dekket av badstuer. Visstnok fantes det over 300 000 saunaer der borte, mens Norge etter sigende kun hadde 97 av dem. Finnene ble i bladet kalt for «folket med den rene hud», og medisinaldirektør Karl Evang – som året etter skulle være med på å grunnlegge Norsk Folkehjelp – tok til orde for at også vi nordmenn måtte ta sikte på å bli et renslig folk:

*«Renslighet trekker efter sig andre krav.
Den som nettopp har tatt et bad vil ikke
trekke i skitne klær, gå til skittent bord,
legge sig i skitten seng. Renslighet er
derfor uløselig knyttet sammen med et
mere menneskeverdig liv i det hele, med
det som er hovedmålet for vår streben:
en høyere levestandard.»*

NORSK FOLKEHJELPSBADSTUUTVALG. Professor i medisinsk historie, Aina Schiøtz, har skrevet boka *Folkets helse – landets styrke*

[2003], og i den peker hun blant annet på kampen mot tuberkulose-smitte som en av pådriverne for de forebyggende tiltakene som ble satt i gang. Den første halvdel av det tjuende århundret blir ofte kalt for den sosialhygieniske perioden. Man ble stadig mer opptatt av sammenhengen mellom helse og miljø, og da Norsk Folkehjelp ble stiftet i 1939, gjenspeilet et av hovedpunktene i formålsparagrafen dette. Organisasjonen skulle nemlig «gå inn for en effektiv utbygging av det forebyggende helsearbeid». Badesaken ble raskt en av Folkehjelpas viktigste satsninger.

BADSTUE: Badstue type 2 med dusj, bygget av Norsk Folkehjelp i Osedalen i 1954.

Det var mange bygder i Norge som ikke hadde noe offentlig bad. Selv om det fantes politiske ambisjoner om å bygge både svømmebasseng og folkebad rundt omkring i landet, så var disse svært dyre å oppføre. Badstubadet var billigere i anlegg og drift enn karbadet, det tok mindre plass, og vannforbruket var en tredel av badekarets. Så en felles sauna burde de fleste lokalsamfunn være i stand til å få bygget seg, dersom de fikk litt hjelp, var tanken.

Norsk Folkehjelp satte derfor ned et eget badstuutvalg, og i 1940 lanserte de slagordet *La badstu bli det norske folks bad*. Det ble laget en brosjyre med samme tittel, og i forordet ble det pekt på at store folkebad i byene ikke ville kunne løse badesaken. Dette var «for kostbar for vårt land med sin store geografisk utstrekning og spredtboende befolkning».

20 000 SKITNE LOFOTFISKERE. Brosjyren inneholdt typetegninger av badstubygninger – disse ble utført av arkitekt Konvensky, som hadde stillingstittelen teknisk badstukonsulent i Norsk Folkehjelp – og den ble spredd i 10 000 eksemplarer over hele landet. Her var det forslag til forskjellige typer øser, en «steg for steg»-anvisning til hvordan badstua skulle brukes, samt en beskrivelse av denne badetypens karakter:

«Badstubadet er sammensatt av flere badeformer. Tørlluftsbadet, lysbad av mørke og lyse varmestråler, løylybadet [ved å kaste vann på gloheite steiner], foruten at det er anledning til å spyle kroppen med temperert vann. Disse 3-4 badeformene nytes etter tur i ett rom, og alltid slik at løylybadet som fører fuktighet inn i lufta, tas til slutt. Derfor bader et lag alltid samtidig, badet har en bestemt rytme, og får alltid en egen kameratslig tradisjon.»

Folkehjelpa besluttet så i november samme år at 100 000 kroner skulle settes av til bygging av badstuer. Hovedsakelig skulle disse reises i krigsherjede strøk og på landsbygda. I løpet av noen få måneder kom det inn 200 søknader om midler og teknisk assistanse, men før arbeidet kom skikkelig i gang, beslagla tyskerne deler av midlene.

Så fort freden var sikret, ble arbeidet satt i gang igjen. Den nevnte brosjyren ble trykket opp på ny i 1946. I forordet tok Rolf Hofmo – Folkehjelpas generalsekretær, og mannen som de kommende tiårene skulle bli breddeidrettens største forkjemper i vårt land – til orde for at badstuer nå måtte reises i enhver ►

PLANLEGGINGEN: De sentrale personene i Norsk Folkehjelp bak prosjektet bygging av badstuer, 1946–7. Fra venstre: arkitekten A.L. Konvensky, Rolf Hofmo og Øystein Egelund.

grend i Norge: «Et lands største aktivum er et sunt folk», slo han fast. Avisa *Sørlandet* kommenterte brosjyren, og understreket at «et sunt bad» ikke måtte bli et privilegium for dem som holdt til i store byer og industristrøk. «Folk i de små bygder og fiskevær» skulle også «ha høve til bad», skrev de.

Det ble sagt at opptil 20 000 lofotfiskere kunne gå en hel sesong uten å få vasket seg skikkelig, og i 1947 kunne avisene melde om at Norsk Folkehjelp nå hadde delt ut 68 000 kroner til åtte små fiskerlandsbyer. Innbyggerne i Balstad, Eggum, Laukvik, Skrova, Stamsund, Sørvågen, Ure og Værøy fikk reist hver sin badstu.

TIGGE TØMMER OG TOMT. Til å begynne med mottok ikke Norsk Folkehjelp statlige subsidier til badstuprogrammet, men Rolf Hofmo ble etter hvert kontorsjef i det som ble hetende Statens idretts- og ungdomskontor, og der hadde han kontroll over tippemidlene fra det nyopprettede Norsk Tipping. Et spillemonopol som han for øvrig selv hadde vært en ivrig initiativtaker til. Dermed kunne han kanalisere penger til sin tidligere arbeidsgivers badstuprosjekt, hvor han for øvrig fortsatt satt som formann i Badstuutvalget.

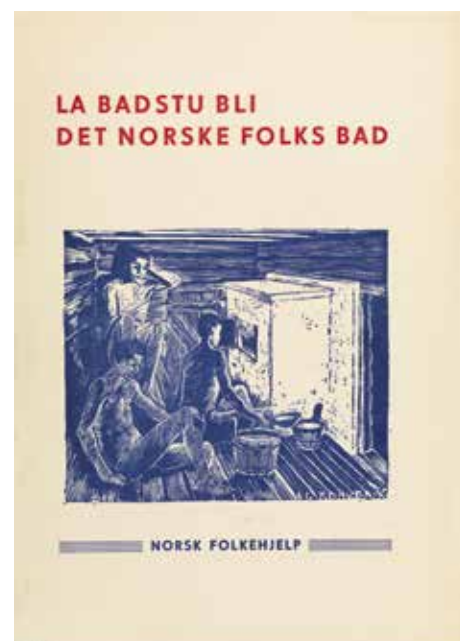
Samrøre til side, tiltaket fungerte. I 1948 mottok Norsk Folkehjelp tippemidler til badstusaken for første gang. Mot slutten av

1950-tallet var det bevilget nesten 500 000 kroner til badstuer, og 180 av dem var reist siden arbeidet startet.

Det var stort sett idrettslag, helselag og fiskerlag som søkte om støtte. En idrettsforening kunne for eksempel få innvilget støtte fra Norsk Folkehjelp til å bygge en sauna, mot at kommunen stilte gratis tomt til disposisjon og at den ble holdt åpen for publikum til faste tider. Folkehjelpa understreket viktigheten av at søkerne selv gikk ut for å tigge tommer og tomt. De som skulle motta støtte måtte som regel skyte inn en egenandel i form av en gratis plass fra kommunen å sette opp badstua på, dugnadsarbeid og enkelte ganger også materialene den skulle bygges av. Badstuene ble så reist etter tegninger fra badstubrosjyren.

Dette var altså et folkehelsearbeid, hvor bidragsyterne var staten, sivilsamfunnet og en frivillig organisasjon.

BADETEKNISK KORREKT. Men det var ikke bare god stemning i badstuene på denne tida. Det fantes nemlig en rekke badstueeksperter der ute, og de var gode på å fyre opp hverandre så vel som saunaen. Det ble faktisk meldt om «innbitt strid, med grovt skyts på begge sider» om hvorvidt man skulle anbefale fiskevær og andre småsamfunn å gå inn for murt badstuovn av ekte finsk type eller

BROSJYRE: La badstu bli det norske folks bad, brosjyre utgitt av Norsk Folkehjelp, 1946

en badstu med jernovn og dusjbad.

Doktor Kloster var en gjenganger i spaltene i magasinet *Bad og Helse*, og han var en forkjemper for den klassiske, finske badstua. «Et hvert system med automatisk vanndamp er feilaktig», hevdet han skråsikkert, før han proklamerte at «mennesket skal selv kaste bad og være herre.» Videre påpekte han at styrtbad – altså en bøtte hengende i taket som folk trakk over seg – også var feil. Det var «badeteknisk» mer korrekt å skylle seg med vann fra en øse, og ved å ta i bruk denne teknikken sparte man også masse vann. Generalsekretæren i Legeforeningen beskyldte på sin side doktor Kloster for å drive propaganda for den finske badstua. To karer ved navn doktor Møinichen og driftsbestyrer Ween, som sammen hadde skrevet boka *Bad i bygd og by* [1938], sa seg enig i den kritikken. Kloster gikk så til motangrep mot dem, og hevdet at deres kjennskap til finsk badstue var «skrivebordsvisdom på annen hånd».

Ween kritiserte så Badeforbundets plan-tegninger til den nye folkebadstua. Det var nemlig slik at dørene til omkleddingscellene skulle låses ved at den besøkende slo ned en klaffebenk bak seg. Men hva om vedkommende så glemte å trekke opp klaffebenken før han gikk videre inn i badstua? «Følgen vil bli at cellen blir stående tom og at betjeningen heller ikke kan komme inn i badet», skrev

Ween bekymret, og sa tydelig fra om at dørene burde erstattes med forheng.

Badeforbundet svarte syrlig med å si at de alltid ville være takknemlig for gode råd fra en så erfaren mann som driftsbestyrer Ween, «men det forundrer oss at han ikke er kommet inn på en nokså nærliggende løsning – det er en meget enkel sak å anbringe klaffebenen slik at den samtidig stenger begge dørene og at ingen av dem kan åpnes igjen uten at klaffen slås opp.»

Norsk Folkehjelp beskyldte på sin side Norges Badeforbund for å drive med bakvas- kelser og for å drive med ensidig propaganda for jernovner. Det skulle ikke være enkelt å engasjere seg i badstusaken på denne tida.

481 BADSTUER. Etter hvert skjøt velferds- utviklingen virkelig fart her til lands. I 1967 hadde halvparten av oss egne bad hjemme, og godt over 150 svømmehaller hadde blitt bygget, fra nord til sør, de siste tjue årene. Det var ikke lenger behov for å reise bad- stuer – baderommet var blitt det norske folks bad.

Som det het i en av Folkehjelpas årsberet- ning det året: «Badstuer i den form vi har propagandert for, ser ut til å miste terreng, ettersom utbyggingen av svømmehaller for- seres. Denne utviklingen hilser vi som en seier for det syn som lå til grunn for at Norsk Fol- kehjelp tok opp badesaken.»

Da organisasjonen til slutt la ned sitt bad- stuutvalg i 1974, hadde 481 anlegg mottatt støtte, hele Norge badet, og finnene var ikke lenger alene om å kunne kalles for «folket med den rene hud».

KILDER OG VIDERE LESNING:

NORSKE AVISER I PERIODEN 1923 TIL 1974

MAGASINET BAD OG HELSE

AINA SCHIØTZ: FOLKETS HELSE, LANDETS STYRKE (2003)

GUTTORM LYSHAGEN: 50 ÅR I KRIG OG FRED – NORSK FOLKE- HJELP 1939-1989

NORGES BADEFORBUND 1922-1972: 50 ÅRS BERETNING

THOR VIKSVEEN: FOLK FORANDRER VERDEN (2014)

PRINSEN: Prins Harry hilser på Folkehjelpas teamleder Felisbina Noé Coutinho og mine-rydder Marta Alfredo José under sitt besøk i Angola i september.

Prins Harry besøkte Angola

Norsk Folkehjelp driver minerydding i partnerskap med to britiske mine-ryddingsoperatører i Angola. I september fikk prosjektet celebrert besøk av britiske prins Harry, som i likhet med sin avdøde mor har engasjert seg i kampen for en minefri verden.

TORUNN AASLUND [tekst]

Prins Harry besøkte Huambo, stedet i Angola hvor prinsesse Diana vandret gjennom et aktivt minefelt og møtte mineofre i januar 1997. Samme år besøkte Diana også Norsk Folkehjelps minefelt i Bosnia-Hercegovina.

I 2017 annonserte prins Harry at han ønsket å videreføre prinsesse Dianas engasjement. Han er ambassadør for kampanjen Landminefree2025, hvor Norsk Folkehjelp deltar sammen med flere andre globale nedrustningsaktører. Kampanjen ble opprinnelig startet av britiske The HALO Trust og Mines Advisory Group (MAG), som er Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner i Angola.

I dag er Huambo-provinsen nesten minefri, og stedet Diana besøkte har utviklet seg til et aktivt lokalsamfunn

med skoler og næringsliv. Men nær fire tiår med intern konflikt har satt sine spor, og 17 år etter krigens slutt er Angola fortsatt et av verdens mest minebe- fengte land.

– Vi har ryddet titusenvi av eksplo- siver i Angola, men situasjonen er fort- satt kritisk. Landet har tidsfrist til 2025 med å bli erklært minefritt og vi jobber på spreng, men pengestøtten til mine- rydding i Angola har blitt vesentlig kuttet de siste årene. Vi er derfor svært takk- nemlig for at prins Harry har valgt å komme på besøk, og håper dette kan bidra til å sette Angola på kartet igjen, sier assisterende generalsekretær i Norsk Folkehjelp, Per Nergaard, som også var med da prinsens mor besøkte Bosnia-Hercegovina.

Stopp bombingene av sivile!

Lørdag 26. oktober aksjonerte Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom i flere norske byer for å skape bevisstgjøring om hvilke lidelser bruken av eksplosive våpen i befolkede områder skaper for sivilbefolkningen. Vi bar ni røde paraplyer og én hvit, for å symbolisere at ni av ti som blir drept eller skadet i slike situasjoner er sivile.

IVI-EMILIE PANAYIOTOU [tekst]
MOHAMMED OMER [Foto]

Væpnede konflikter blir i økende grad utkjempet i befolkede områder. Den frivillige organisasjonen AOAV (Action on Armed Violence) anslår at over 30 000 menneskeliv gikk tapt i 2018 på grunn av bruk av eksplosive våpen i befolkede områder.

Våpen som blir brukt i væpnede konflikter er hovedsakelig produsert for å bli anvendt på åpne slagmarker. Det er tunge våpen som har evne til å gjøre stor skade over et bredt område. Mange av disse våpnene blir av militære styrker og paramilitære grupper hensynsløst rettet mot befolkede områder, og resulterer i humanitære katastrofer og store sivile tap. Gjentatte angrep i befolkede områder ødelegger også livsviktig sivil infrastruktur som strøm- og vannforsyning, sykehus og skoler, og får langvarige helsemessige konsekvenser i form av traumer og livsvarige skader.

SKILLER IKKE MELLOM BONDE OG SOLDAT.

Norsk Folkehjelp er en av verdens fremste aktører innenfor humanitær mine- og eksplosivrydding, og har spilt en viktig rolle internasjonalt i å opprette et forbud mot landminer og klaseammunisjon. Vi er fortsatt en viktig påvirkningsaktør i gjennomføringen av disse avtalene. Mens trusselen fra mine og klasevåpen er kraftig redusert, har eksplosive våpen rettet mot sivile i økende grad blitt tatt i bruk de siste årene. Til tross for at internasjonal humanitær rett er tydelig på viktigheten av å skille mellom militære og sivile mål, finnes

KRIGSRUINER I GAZA: Væpnede konflikter blir i økende grad utkjempet i befolkede områder.

det allikevel våpen som ikke skiller mellom bonde og soldat, skolebuss og beltevogn.

Samtidig som Norge har hatt en meget sentral rolle i arbeidet mot miner og klaseammunisjon, tjener Norge også store penger på produksjon og eksport av våpen, noe som svekker vår troverdighet i forhandlingene med andre land om nedrustning. Som «fredsnasjonen» Norge, kan vi ikke godta at vi tjener penger på krig! Det er uakseptabelt at Norge eksporterer våpen og våpenkomponenter til stater som igjen kan selge det videre til stater som bryter med internasjonal lov og menneskerettighetene. Regler for eksport må skjerpes, blant annet gjennom sluttbrukerklæring på våpenkjøp.

EN LANGVEI Å GÅ. Tidligere i høst deltok Norsk Folkehjelp på den første konferansen for utarbeiding av en internasjonal politisk erklæ-

ring som regulerer bruken av eksplosive våpen i befolkede områder. Av 133 stater som var representert på konferansen, var det 84 stater som uttrykte sin støtte til en slik politisk erklæring. En politisk erklæring kan blant annet brukes som et rammeverk for å utvikle nasjonale tiltak mot bruken av eksplosive våpen. Over halvparten av statene som deltok på konferansen var enig om at bruken av eksplosive våpen som rammer sivile må ta slutt. Vi har likevel en lang vei å gå, siden mektige land som USA og Russland ikke støtter en slik erklæring.

Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom ber norske myndigheter om å ta ansvar og arbeide for internasjonale forbud mot alle typer våpen som ikke skiller mellom sivile og militære. Norge er nødt til å gå i front for å få slutt på bruken av eksplosive våpen som rammer sivile over hele verden.

Historien i boks

I løpet av den 80 år lange historien til Norsk Folkehjelp er det laget merker og pins til mange ulike anledninger. Til sammen danner de et symboltungt bilde av organisasjonens arbeid.

SISSEL FANTOFT [tekst]
ELLEN JARLI [foto]

Mannen bak den imponerende samlingen med merker er seniorrådgiver Per Øivind Eriksen i Norsk Folkehjelp. Gjennom mange år har han samlet på merker, pins og nåler fra fag- og arbeiderbevegelsen i Norge.

I tillegg samler han på merker fra Arbeiderpartiet, AUF, alle LO-forbundene og 1. mai.

– Det å jobbe i Norsk Folkehjelp og samle på merker fra egen organisasjon høres kanskje litt sært ut, men når du får så mange som jeg har, så viser de historien til Norsk Folkehjelp. De symboliserer arbeidet vi gjør og viser hvem vi er, sier Eriksen.

VERDIFULLE SYMBOLER. De eldste merkene i Norsk Folkehjelp-boksene er fra Arbeider-saniteten (grunnlagt i 1932) og Spaniahjelpen (grunnlagt i 1936), som begge var forløpere til Norsk Folkehjelp.

– Spanianålen ble solgt til inntekt for sivile som var rammet av borgerkrigen. Den kostet en krone, en anselig sum på 1930-tallet, forteller Eriksen.

Da Norsk Folkehjelp ble grunnlagt 7. desember 1939, ble det markert med et eget merke som Eriksen også har i sin samling.

På den tida var det ikke alle som hadde råd til metallmerker, så det ble også laget små papirflagg med det samme budskapet som jeg også har i samlingen, sier han.

ENDRET UTTRYKK. Til 10-årsjubileet i 1949, 60-årsjubileet i 1999 og 75-årsjubileet ble

40 PLASTBOKSER: Per Øivind Eriksen har 40 bokser fulle av merker og tre av boksene inneholder bare Norsk Folkehjelp-merker.

det laget egne jubileumsmerker.

– Det kommer ikke noe merke til 80-årsjubileet i år; det neste blir nok til 100-årsjubilet i 2039. Det finnes også egne merker for langt medlemskap – etter ti år får man et bronsemerke, etter 25 år et sølvmerke og etter 30 år som medlem og tillitsvalgt et gullmerke, forteller Eriksen.

Merkesamlingen viser hvordan Norsk Folkehjelp har endret uttrykk gjennom tidene.

– Det første merket hadde et hvitt kors på grønn bunn, senere ble det endret til et norgeskart med et norsk flagg plantet i Oslo.

På 1980-tallet ble logoen endret til et grønt kors på hvit bunn, som etter hvert fikk tre mennesker rundt seg som holder hverandre i hendene, sier han.

Alle merkene i Eriksens samling har han enten kjøpt, fått, funnet eller blitt donert.

– På min nettside merker.org ligger det bilder av alle merkene mine, pins og nåler. Hvis noen har merker liggende de ikke ser avbildet der er jeg veldig interessert i dem, slik at de blir tatt vare på. Jeg kan love at ingen av mine merker blir videresolgt, sier Per Øivind Eriksen.

Solidaritetskonferanse

Utøya har lenge vært et sted for engasjement og læring, og for tredje året på rad har Solidaritetsungdommen arrangert sin konferanse her.

KJERSTI SLETTE MARK [tekst]
WERNER ANDERSON [foto]

Solidaritetskonferansen gikk av stabelen 27.-29. september. Nærmere 70 deltakere var samlet for faglig påfyll og solidarisk samhold. I år var hovedtemaet *Eksplorative våpen i befolkede områder og sivile lidelser*, som også er tema for Solidaritetsungdommens hovedkampanje i 2019. Medlemmer fra hele Norge, samt internasjonale gjester fra Colombia, Libanon og Palestina, bidro til å gjøre helga svært lærerik, med gode diskusjoner og god stemning.

Konferansen ble åpnet av generalsekretæren i Norsk Folkehjelp, Henriette Killi Westhrin, som ønsket gjester og nye og gamle medlemmer velkommen. Så var det klart for helgens første innleder – Khaled Harari, en palestinsk rapper og tidligere flyktning i Gaza. Tekstene hans skildrer den politiske situasjonen i Palestina fra et humanitært og sosialt perspektiv. Han beskriver det palestinske folkets lidelser og kritiserer mangelen på ytringsfrihet under Hamas' styre. Khaled var den første til å organisere workshops i hiphop for unge i Gaza, men så ble det forbudt. Av frykt for å bli fengslet, valgte han å ikke vende hjem etter å ha deltatt på en festival i Danmark. Siden 2015 har han vært bosatt i Sverige, hvor han er fri-lansmusiker.

ROLLESPILL GJORDE STERKT INNTRYKK. Første ute på lørdag var gruppa Arab Palestinian Cultural Club, som fortalte om arbeidet de gjør i palestinske flyktningleirer i Libanon. Gruppa arbeider med å motivere ungdom til

UTØYA: 70 medlemmer fra hele Norge, samt internasjonale gjester fra Colombia, Libanon og Palestina, bidro

BASSE: Younes ALShekho [t.v.], Charlotte Holtan Anderson og Mohamad Jabali spiller basse i biblioteket på Utøya.

n 2019

til å gjøre årets solidaritetskonferanse svært lærerik.

å engasjere seg i det sosiale livet i flyktningleiren gjennom kulturelle og sosiale aktiviteter, og gjennom utdanning, sports- og medieaktiviteter.

Denne dagen var det også duket for basse- og klubbturnering, samt workshops i bannermaling, selvforsvar, solidaritet i praksis og historien til fagbevegelsen. Etter en høyst spennende turnering ble vinnerne av bassekåret.

Videre på dagsordenen sto lansering av EWIPA-aksjonen (explosive weapons in populated areas). Solidaritetsungdom Bisletts leder Amanda Hylland og Ivi-Emilie Panayiotou, 2. nestleder i sentralstyret holdt innledning om aksjonen som skulle gjennomføres i flere norske byer og i Libanon 26. oktober, i forbindelse med FN-dagen to dager før.

EWIPA: Hovedtema på årets solidaritetskonferanse var Eksplosive våpen i befolkede områder og sivile lidelser.

Kveldens – og kanskje helgas – mest aktive fylte aktivitet var imidlertid rollespillet om hvordan det er å bo i et samfunn der dine rettigheter som demokratisk borger er borte, eller svært innskrenkede.

STERKE HISTORIER OG STÅENDE APPLAUS.

På årets Solidaritetskonferanse var vi også så heldig å få besøk av Catalina Galvis fra Campaña Colombiana Contra Minas i Colombia, en partnerorganisasjon til Mines Action Canada, som fortalte om situasjonen i Colombia og arbeidet organisasjonen hennes gjør. Arbeidet og historiene til de internasjonale gjestene som deltok på konferansen var sterke og inspirerende, og endte med stående applaus fra publikum.

Verdien av en slik konferanse blir tydeliggjort hvert år, og denne gangen merket vi oss tilbakemeldingene fra de internasjonale gjestene. De uttrykte stor takknemlighet over å bli invitert, og understreket den gevinsten som ligger i samarbeid og utveksling av erfaringer. Etter besøket på vår konferanse endret vår palestinske partner APCC (Arab Palestinian Cultural Club) syn på hvordan ungdom-

mer i vår aldersgruppe kan engasjeres og organiseres. I dag har vi en jevnlig dialog med APCC om diverse aksjoner, temaer og andre tanker.

Norsk Folkehjelp Solidaritetsungdom takker for en fin helg, for nye vennskap og solidarisk engasjement!

IKKE BARE FAG: Et spekkfullt program var ikke til hinder for et iskaldt septemberbad.

– Ingenting er forandret, bortsett fra hvem som bestemmer!

Dét er svaret jeg får av en nonne i Rio Sucio i Colombia. Byen ligger ved den store Atrato-elva som kommer fra sør og renner ut i Det karibiske hav. Landskapet i denne regionen – Chocó – er stort sett flatt og dekket av jungel og utallige elver. Regionen er på størrelse med og like avsidesliggende som Finnmark.

PER RANESTAD [tekst]

JAVIER SERNA [foto]

Men Chocó er langt mindre framkommelig. Den panamerikanske riksveien som krysser kontinentet fra Alaska i nord til Chile i sør, er ennå ikke blitt bygget i Chocó. Regionen har en halv million innbyggere spredt mellom små byer og landsbyer. I jungelen bor urfolk og afro-colombiansk befolkning i små samfunn, der de livnærer seg av jordbruk, fiske og tømmer. Gjennom et sterkt samhold prøver de å forsvare og hevde sin selvråderett over sin egne territorier og sin egen levemåte.

Denne sedvanen er også legalisert i Colombias grunnlov. I Chocó finner vi 120 av landets 710 reservater der jorda er kollektivt eid og styrt av urfolk. I tillegg har etterkommere av afrikansk befolkning fått kollektivt eie av jorda i 59 lokalsamfunn i regionen.

KONFLIKT OM RESSURSENE. Men likevel får ikke befolkningen leve i fred, og det er frykten som dominerer i Chocó. Store selskaper, nasjonale som internasjonale, er ute etter både skogen og jorda med mineraler som gull, sølv og kobber. De er også ute etter mulighetene for plantasjer for bananer og afrikansk palmeolje. Myndighetene har fått konsesjons-søknader for gruvevirksomhet som dekker 40 prosent av regionen. Tre firedeler av disse er fra utenlandske selskaper.

Det har også vært ulovlig dyrking av cannabis. Kronglete og uoversiktlige elveleier i jungelen ned til Stillehavet på den ene siden og Det karibiske hav på den andre gir ypperlige muligheter for illegal transport av nar-

HUMANITÆR KARAVANE FOR LIVET: Representanter for organisasjoner fra Colombia og 13 andre land mobiliserte til en Humanitær karavane for livet til folk i Chocó.

kotika i retning USA. Nå dyrkes det også kokaplanter og det produseres kokain her. Lokalsamfunnene i Chocó står overfor sterke krefter som vil ta full kontroll over ressursene.

200 ÅR MED BORGERKRIGER. Alle latinamerikanske land gjennomlevde sin egen versjon av borgerkrig etter frigjøringen fra Spania for to hundre år siden. Videre har alle latinamerikanske land også store sosiale ulikheter med sterke konflikter som svekker mulighetene for en demokratisk utvikling. Flere land har likevel opplevd lange perioder med et vaklende demokrati. I de landene har borgerkrig gjerne vært unntaket, mens en kan

forvente at politiske valg, om enn kontrollerte, kommer i stand.

I Colombia er det motsatt: I to hundre år har borgerkrig vært regelen og ikke unntaket. Over 50 borgerkriger i løpet av 50 år på 1800-tallet, Tusendagerskrigen med 70 000 drepte rundt år 1900, flere borgerkriger utover 1900-tallet, og 260 000 drepte under den sju år lange voldsperioden på 1950-tallet.

Det er store konflikter som ligger bak. En liten elite på én prosent av jordeierne eier 81 prosent, mens de resterende 99 prosent eier kun 19 prosent av jorda. Landarbeidere og fattigbønder organiserte seg tidlig. På 1950-tallet satte mange sin lit til de liberale,

SEDVANE: I Chocó er 120 av Colombias 710 reservater der jorda er kollektivt eid og styrt av urfolk. I tillegg har etterkommere av afrikansk befolkning fått kollektivt eie av jorda i 59 lokalsamfunn i regionen. Denne sedvanen er nedfelt i Colombias grunnlov.

men kravet om jordreform ble tatt bort da de liberale inngikk en politisk fredsavtale med de konservative og fordelte makta seg imellom. Mange landarbeidere og fattigbønder fortsatte derfor kampen gjennom organisering av en gerilja, som var begynnelsen på Colombias revolusjonære væpnete styrker (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – FARC).

Siden den gang har flere geriljagrupper vokst fram som del av kampen for sosial rettferdighet. Men parallelt oppsto også paramilitære grupper som vaktet interessene til eliten og næringslivet, samt organisert kriminalitet knyttet til produksjon og transport av narkotika.

De paramilitære gruppene samarbeider gjerne med landets væpnede styrker, som er blant de største i Latin-Amerika. Forsvarsstyrkene teller 450 000 mann – rundt én prosent av befolkningen. Forsvarsbudsjettet er et av Latin-Amerikas største, og representerer seks prosent av BNP.

MANGE INTERNFORDREVNE FLYKTNINGER.

Paramilitære har vært i Chocó siden 1980-årene. De står i ledtog med korrupte krefter som er ute etter naturressursene. Fordrivelsen av lokalbefolkningen ble enda sterkere da hæren i 1997 gikk til angrep med helikopter og bombing på landsbygda i Chocó.

Formålet var å ta FARC som hadde baser der. Men resultatet var at 25 000 sivile flyktet.

– Vi hørte at den ene gruppa etter den andre ble bombet, og frykten tok oss. Det lød som om bombingene skjedde like ved, jorda skalv, fortalte en av dem som måtte flykte. Så rykket paramilitære grupper inn, etterfulgt av massakrer, forsvinninger, tortur og seksualisert vold. En lammende frykt spredte seg. I årene som fulgte økte antall flyktninger til 54 000 ifølge offentlige registre (Registro Unico de Victimias). Kun en femdel har kommet tilbake.

For hva skal de komme tilbake til? Området har verken drikkevann eller elektrisitet, ►

ingen skoler eller helsetilbud. Tidligere dyrket de ris, bananer, mais, kakao, yuca og bønner. I dag er områdene kontrollert av militarisererte grupper med spioner og landminer. Elveleiene stenges av væpnede kontroller, skattlegging eller av store tømmervaser etter ulovlig hogst. Store selskaper har forsynt seg av de enorme skogsområdene etter at folk måtte flykte derfra i 1997.

Nå blir sivile tvangsrekruttert til gerilja og paramilitære, eller de må arbeide på plantasjoner og i kokaproduksjonen. Sivile blir truet og drept, også barn. Hæren og marinen hjelper ikke de sivile, og reagerer ikke mot de paramilitære gruppene.

Noen sivile vender likevel tilbake. De ønsker seg framfor alt *hjem* – på tross av trusler og frykt. De ønsker å få være i fred og ber staten sikre ro, helse og skoletilbud slik at folk kan leve og arbeide i fred og bygge sine boliger og hjem. De insisterer på selvråderetten og vil forsvare sine områder, sine levekår og sin særegne levemåte mot truslene fra militarisererte grupper, narkomafia og selskaper. De sosiale lederne er spesielt utsatt, og flere har mistet livet.

Situasjonen er nå prekær. Fraværet av en stat, væpnede konflikter og store prosjekter for utvinning av skog og mineraler forklarer både hver for seg og til sammen fattigdommen og alle bruddene på menneskerettighetene som rammer folket i Chocó-regionen.

HUMANITÆR KARAVANE FOR LIVET. I år mobiliserte representanter for organisasjoner fra Colombia og 13 andre land en *Humanitær karavane* for livet til flere lokalsamfunn og til bosettinger i «humanitære soner» i Bajo Atrato, nedre Atrato-elva, i Chocó. Formålet var å få oppmerksomhet om kombinasjonen av en væpnet konflikt og fraværet av en stat. Lokalsamfunnene hadde bedt de nasjonale organisasjonene for svart befolkning [Proceso de Comunidades Negras – PCN], for småbrukere [Coordinador Nacional Agraria – CNA], og for urfolk [Organización Nacional Indígena de Colombia – ONIC], for paraplyorganisasjonen *Congreso de todos los pueblos* og mange andre om å mobilisere for karavanen i Bajo Atrato.

De nasjonale organisasjonene mobiliserte flere organisasjoner fra andre land. Resultatet ble en ukes solidaritetskaravane i august 2019 med i alt 500 deltakere. Vi, som var deltakere i karavanen, fordelte oss på tre

INTERNT FORDREVNE FLYKTNINGER: Paramilitære har vært i Chocó siden 1980-årene. De står i ledtog med korrupte krefter som er ute etter naturressursene og har siden 90-tallet fordrevet lokalbefolkningen som har lite å komme tilbake til.

forskjellige elveområder i nedre del av Rio Atrato. Foruten colombianske deltakere fra 40 nasjonale organisasjoner var vi 40 deltakere fra 13 ulike land i Europa og Amerika.

Vi startet i busser fra Medellín og dro først hovedveien nordover mot Karibien. Der merket vi at 200 år med borgerkriger også synes ved svært dårlige veier, selv om dette er hovedveien mellom en storby på 2,5 millioner innbyggere og kysten av Karibien. På grunn

av alle svingene brukte vi hele åtte timer på bare 22 mil! Fra Mutatá på hovedveien dro vi så fem timer videre på smale og dårlige veier fram til kommunesenteret Rio Sucio. Her fikk vi vår første natt under myggnetting etter en vask i gjørmebrun elv.

Dagen etter ble vi delt inn i tre grupper med hver våre reiseruter. Selv var jeg med i gruppa på 12 *internacionalistas* og nærmere 30 fra Bogota, Medellín og andre steder i

Colombia. Vi dro åtte timer i elvebåter fra Rio Sucio oppover Rio Salaqui til Isleta og seks andre landsbyer, der vi overnattet i telt, i hengekøyer under en høyst nødvendig mygg-netting.

I landsbyene ble det organisert større og mindre møter om situasjonen i lokalsamfunnet. Barn og unge ble engasjert i ulike grupper for teater og dans, veggmaleri og musikk. På kveldstid var det samling av alle til framføringer av resultatene av gruppearbeidet. Høydepunktene var gjerne når bygdas egne ungdommer framførte rapping med egne selvlagde tekster! Karavanen hadde med seg tre leger og personell som assisterte i alt 900 pasienter, og én kvinne fødte under besøket i Isleta.

SIKKERHET. Sikkerheten stod i høysetet under hele karavanen, ikke minst for bygdene vi besøkte – både under vårt besøk, men ikke minst *etterpå*. Da må vi være forsiktig med hva vi spør om. I forkant var vi enig om at ingen sensitiv informasjon skulle gjengis med referanse til person, sted eller tid, kun som et fenomen i området. Vi erfarte også at bygdas eldste ble enig om hva de ville si til lederne i de nasjonale organisasjonene som de i sin tur kunne formidle til oss.

Karavanen hadde organisert et utmerket kommunikasjonssystem for å melde fra daglig opp til Bogota, til FN og til Colombias ombudsmann for menneskerettigheter. I tillegg hadde myndighetene i forkant blitt avkrevd navn på militærets ansvarlige for besøksområdene og fått klar beskjed om at vi ikke ønsket væpnet ledsagelse under besøkene. Vi så derfor lite til væpnet personell oppover elvene. Foruten en militær kontrollpost så vi derfor kun paramilitære grupper som ga til kjenne at de var der.

APPELLEN. Det var begrenset hva vi kunne snakke om. Men som kjent kan ansikter kan si mer enn ord. Vi fikk varme velkomster og smil på alle kanter. Samtidig merket vi frykten, fravær av stat, grensekonflikter mellom bygder og elveleier i dårlig forfatning og med hindringer for å komme til markedet.

De store utvinningsprosjektene – gruver og plantasjer – gir miljøskader, og befolkningen blir tvangsflyttet. Det er også rapportert om tvangsarbeid. De militære gruppene har stadig trefninger og sivile må flykte, også i 2019. Og staten har ikke rettet på forholdene

«DE TRE MUSKETERER»: Per Ranestad fra Norge (øverst i midten med flagg), Enrique Lertuxidi fra Baskerland (øverst til høyre) og Marcelo Zonta fra Brasil (helt fremst) – sammen andre karavanister fra Colombia i landsbyen Isleta i Rio Salaquí.

OPP ELVA: Artikkelforfatteren, Per Ranestad, som er seniorrådgiver i Norsk Folkehjelp, reiste sammen med 30 andre deltakere i åtte timer i elvebåter fra Rio Sucio oppover Rio Salaqui til Isleta og seks andre landsbyer.

siden bombingene i 1997. Heller ikke etter fredsavtalen 2016 eller etter avtaler og løfter som fulgte protesten, «Chocó-mingaen», i 2017.

Utstrakt bruk av vold mot lokalbefolkningen fra hæren og andre militarisererte grupper gjør at mange sivile nå føler seg truet til å holde seg tause – av ren frykt. Siden signe-

ringen av fredsavtalen i 2016 er 64 ledere drept i området.

Det er nødvendig med fredsforhandlinger med alle væpnede grupper i området, og bygdene må delta i disse forhandlingene for å sikre liv, territorium, miljø og sosiale og kulturelle rettigheter.

Protestbølge over Latin

Massedemonstrasjoner har funnet sted flere steder i Latin-Amerika de siste månedene. I Ecuador har det ikke vært tilsvarende opprørt stemning på flere tiår. Hva er det som har skjedd?

GURO THOBURU (tekst)

I begynnelsen av oktober utstedte myndighetene i Ecuador et dekret som satte sinene i kok i befolkningen. De nærmere førti år gamle og godt integrerte subsidiene på drivstoff måtte kuttes for å spare offentlige utgifter. To dager senere brøt det ut protester som raskt eskalerte.

– Det startet mer eller mindre spontant, forteller Cristina Santacruz, programansvarlig for Norsk Folkehjelp i Ecuador og Colombia.

Men spontant var det ikke at Det internasjonale pengefondet (IMF) i mars krevde økonomiske innstramminger i Ecuador, i bytte mot en redningspakke på 4,2 milliarder dollar over fire år. For å oppfylle betingelsene så president Lenin Moreno seg nødt til å lansere en innstrammingspakke som skulle fjerne drivstoffsubsidiene. IMF anbefalte en gradvis fjerning, men prisene steg umiddelbart.

– Urfolk fra hele landet reiste til hovedstaden Quito, og innbyggerne der sluttet seg til demonstrasjonene, sier Santacruz.

MØTT MED VOLD OG TÅREGASS. Dagen etter at opprøret startet erklærte presidenten unntakstilstand og senere portforbud i Quito, noe som ikke har skjedd siden landet var et militærdiktatur på 1970-tallet. Demonstrasjonene blokkerte veiene på 300 forskjellige

Cristina Santacruz

CONAIE: Lederen av urfolksbevegelsen Jaime Vargas under en demonstrasjon mot Ecuadors president presidenten til forhandlingsbordet og tiltakene ble trukket tilbake. Foto: Ivan Alvarado / Reuters / NTB

steder i ti dager, og demonstrasjonene har gått hardt ut over økonomien i det allerede fattige landet.

For å få slutt på opprøret ble Moreno tvunget til å forhandle med lederne i urfolksforbundet CONAIE. Dekretet ble trukket tilbake 13. oktober.

– Dagen etter var alt tilbake til normalen, men vi er en tilstand av rolig anspenthet. Jeg kan ikke huske at jeg har vært så bekymret noen gang. Protestene var veldig viktige og

sterke, men motstanden og brutaliteten fra politiet er noe jeg aldri har sett maken til. Nå er vi i en fase der landet prøver å skjønne hva som egentlig skjedde, sier Cristina Santacruz.

Omtrent samtidig inntok chilenske studenter gatene som følge av en varsling om økning i prisene på metrobillettene, noe som senere også ble trukket tilbake. Men studentene ble møtt med vold og tåregass fra politiet og militæret. I skrivende stund har minst 18 mennesker mistet livet, og protestene har

-Amerika

Lenin Morenos innstramningstiltak. Protestene tvang scanpix

spredt seg videre til et nasjonalt opprør som krever økonomiske og politiske forandringer.

I Colombia har påstander om korrupsjon i administrasjonen ved et offentlig universitet i Bogotá skapt sterke reaksjoner. Etter at politiet også der svarte på demonstrasjonene med vold, har omfanget økt til en protestbevegelse over hele landet.

PENDELEN HAR SNUDD. I mange år har den sosiale misnøyen vært holdt i sjakk i Ecuador

fordi folk har hatt jobb og litt mer å rutte med. Men politikerforakten er dyp, og flere steder har folket fått nok.

– Fordi Ecuador er ganske mye fattigere enn de andre latinamerikanske landene ville en økning av drivstoffprisene bety den faktiske forskjellen på å leve så vidt over, eller havne under fattigdomsgrensa for mange, sier Benedicte Bull, professor i statsvitenskap ved Senter for utvikling og miljø og en av Norges fremste eksperter på Latin-Amerika.

Ecuador har lenge, som mange andre latinamerikanske land, slitt med enorme økonomiske forskjeller i befolkningen.

– Mellom 2003 og 2013 krympet gapet på grunn av økonomisk vekst og nye jobber for lavtlønte og folk med lav utdanning, sier Bull. – Det kom også nye sosiale programmer som skapte en viss utjevning.

En av årsakene til den økonomiske veksten var økningen i råvarepriser. Så falt prisen på råvarer kraftig, men det var ikke bare det som skapte krisen som kom etterpå.

– Særlig Argentina og Venezuela har forvaltet inntektene på en dårlig måte, sier Bull, – men også Ecuador er i en vanskelig situasjon. De brukte mye penger på å fordele inntektene, og til offentlige investeringer, men tok også opp store lån for å finansiere utgiftene. En del ble også sløst bort i korrupsjon. Da råvareprisene falt, økte misnøyen og i flere land medførte det et politisk skifte. Noen steder, som i Brasil, har det ført til dramatiske kutt i sosiale utgifter. I Venezuela førte høy inflasjon og økonomisk kollaps til det samme.

Norsk Folkehjelps representant kan bekrefte dette: – Under den økonomiske krisen ble det uroligheter, og folk i offentlig sektor mistet jobben. Nå føler folk at det ikke finnes jobber og at prisene er for høye. Regjeringen sier at landet er i økonomiske vanskeligheter. Å fjerne subsidiene på drivstoff ville gitt umiddelbare inntekter, for det finnes mildt sagt ikke mye penger.

Benedicte Bull

KLARER IKKE Å SKJULE KORRUPSJON. En sterkt medvirkende faktor til urolighetene som har oppstått nå er at korrupsjonen på høyt nivå avsløres, mener Benedicte Bull.

– Det er store sosiale ulikheter, ja, og det har alltid vært korrupsjon. Men korrupsjonen er blitt åpenbar og avslørt i mye større grad de siste årene, i nesten alle landene i Latin-Amerika. Uavhengige medier benytter seg av nye metoder for å avsløre makthaverne, og folk får vite mer om hvor mye det tuskes i toppen av systemet, hvor mye en del av dem faktisk tjener, om prissamarbeid i de store selskapene, og så videre. Elitekorrupsjon vil jeg kalle det. Og den finnes i alle leirer i politikken.

Professoren mener det som skjer er veldig komplekst.

– Det er mange elementer involvert og vanskelig å komme opp med én forklaringsvariabel, men veldig mange prøver på det, noe jeg mener er farlig. Den ekstreme høyresiden mener det er en villet destabilisering pånsket ut av en internasjonal gruppe av venstreorienterte regjeringer som har ført til uroen. På den ekstreme venstresiden mener man protestene er et naturlig resultat av høyresidens utplyndring av folk og fe, eller et resultat av den gamle imperialisten USA sin strategi. Virkeligheten blir fortolket på vidt forskjellig måte avhengig av de ideologiske brillene til de som analyserer det, og hvilken politisk farger lederne som det protesteres mot har. Det fører til økt polarisering og konflikt.

For Cristina Santacruz kom massedemonstrasjonene som en overraskelse.

– Jeg så ikke det komme i det hele tatt, sier hun. – Men da protestene startet kunne ikke Norsk Folkehjelp gjøre annet enn å støtte grasrotbevegelsene og spesielt de to urfolksorganisasjonene som var i frontlinjen. Et lys i tunnelen er dog at folket mobiliserer og ikke er passive i møtet med dette regimet. De lar seg ikke undertrykke, og styrken i protestene er en motvekt til de rike og den politiske høyresiden. Vi må støtte de organisasjonene som kan spille en rolle i denne sammenhengen, oppfordrer hun.

Tøff motstandskamp

Organisasjonen CODECA i Guatemala blir beskyldt for å oppfordre til sivil ulydighet. Selv hevder de at de kjemper for rettferdighet for urfolk, bønder og fattige. Ved valget i sommer sikret de seg en plass i landets nasjonalforsamling.

SISSEL FANTOFT [tekst]
ELLEN JARLI [foto]

CODECA ble grunnlagt sør i Guatemala i 1992. 17 personer bestemte seg for å etablere en organisasjon som skulle kjempe for retten til å eie jord, og for verdige lønninger for landarbeidere.

– I mange år har småbrukere levd uten tilgang til jord, fordi all jorda er eid av store plantasjer – fincas – som igjen er eid av en håndfull rike familier. Etter at borgerkrigen tok slutt i 1996 ble det opprettet et fond som skulle kjøpe opp jord fra storbøndene og selge den videre til småbrukere, men det ble satt av lite penger i budsjettene. Den jorda som ble videresolgt var ikke dyrkbar, og dermed ble småbøndene sittende igjen med ubrukelig jord og gjeld til fondet, forteller Thelma Carbrera fra CODECA.

Ved valget i juni stilte hun som presidentkandidat for partiet Movement for the Liberation of Peoples (MLP), som springer ut av CODECA.

– I starten støttet CODECA også familier som hadde mistet sine kjære i krigen. Vi hjalp til med å få åpnet massegraver, slik at deres familiemedlemmer kunne få en verdig begravelse, sier hun.

GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER. Etter hvert som CODECA vokste og spredte seg utover Guatemala, begynte organisasjonen også å jobbe for kvinners rettigheter, med ungdom og med interkulturalitet.

– Det finnes mange ulike folkegrupper i Guatemala, og vi jobber for at de skal kommunisere og samhandle på tvers, samtidig som den kulturelle identiteten bevares, forteller Cabrera.

CODECA

- › Menneskerettighetsorganisasjonen CODECA [Comité de Desarrollo Campesino] har siden 1992 jobbet med å forbedre situasjonen for fattige på landsbygda i Guatemala, med fokus på jordreform og lønnsforhold for bønder.
- › Siden 2012 har renasjonalisering av elektrisk energi vært en kamp-sak for CODECA.
- › I 2014 fanget og kidnappet fem agenter fra selskapet Energuate CODECAs grunnlegger Mauro Vay og to andre ledere i organisasjonen. Uten noen beviser ble de dømt til lange fengselsstraffer for forsøk på svindel. De ble først sluppet fri to år senere etter press fra FN.
- › Totalt har 3322 CODECA-medlemmer blitt straffeforfulgt, 504 fengslet og 32 drept. De aller fleste angrepene på CODECA har skjedd siden organisasjonen engasjerte seg i kampen mot privatisering av strømfordistribusjonen i 2012.
- › I 2015 sprang det politiske partiet Movement for the Liberation of Peoples [MLP] ut av CODECA. Ved valget i juni 2019 fikk de en plass i nasjonalforsamlingen for perioden som begynner i januar 2020.

KILDER: CODECA, GLOBAL WITNESS, THE GUARDIAN

– Alt handler om Moder Jord, som vi alle er avhengig av for å kunne eksistere. Vi ser hvordan store selskaper utnytter og forurenser jorda med sine megaprojekter, og hvordan monodyrking av sukker, gummi, bananer og palmeolje på digre plantasjer ødelegger jorda, og krever et enormt vannforbruk, sier hun.

CODECA har gjennomført flere studier for å underbygge sine krav.

– De viser at storgårdene har blitt større og mektigere, noe som gjør det enda lettere for dem å overse lokalbefolkningens rettigheter. Dette førte til at CODECA vokste og fikk stadig flere medlemmer, sier Cabrera.

«STJELER» STRØM. Etter borgerkrigens slutt i 1996 ble det åpnet opp for privatisering av strømfordistribusjonen i Guatemala. Dermed etablerte flere multinasjonale selskaper seg i landets elektrisitetmarked.

– Strøm er en av de tjenestene som har mest å si for lommeboka til folk. De private selskapene er mye dyrere, og tilbyr dårlige tjenester. Strømmen de selger er produsert av våre naturressurser, derfor kjemper vi for at distribusjon av strøm skal renasjonaliseres, forklarer Thelma Carbrera.

Siden 2012 har CODECA engasjert seg i det de kaller motstandskampen mot private elektrisitetstjenester. En av metodene som brukes er å koble seg av strømmålerne og hente strøm direkte fra transformatorene. ►

► **PRESIDENTKANDIDATEN:** Thelma Carbrera stilte som presidentkandidat ved valget i Guatemala i juni. Hun stilte som representant for partiet Movement for the Liberation of Peoples [MLP], som springer ut av Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon CODECA.

TEMA: Latin-Amerika

Myndighetene beskylder CODECA for å være strømtyster, og i 2014 omtalte president Otto Pérez Molina CODECAs medlemmer som terrorister.

– Det stemmer ikke, det er bare myndighetenes måte å sverte vår kamp på. Ifølge både Guatemalas grunnlov og flere FN-resolusjoner er vår kamp legal og legitim, fastslår Cabrera.

Kampen for å renasjonalisere strømfordistribusjonen har ført til at CODECAs medlemsmasse har vokst kraftig, og motstanden mot organisasjonen har økt parallelt med at den har fått sterkere fotfeste over hele landet.

– Vi blir kriminalisert og straffeforfulgt. Over 500 av våre medlemmer har blitt fengslet, og mer enn 30 er drept siden 2012, forteller Cabrera.

CODECA var Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon fra 2006 til 2014, og fra 2017.

GUATEMALA

- › Republikk i Mellom-Amerika med 17,6 millioner innbyggere.
- › Ble uavhengig fra Spania i 1821. Etter det meksikanske rikets kollaps i 1823 ble Guatemala styrt av en rekke diktatorer som var støttet økonomisk av United Fruit Company.
- › Mellom 1960 og 1996 var Guatemala herjet av borgerkrig – den lengste i Amerikas historie. Gjennom CIA styrtet USA flere lovlig valgte regjeringer og innsatte militære myndigheter. En av militærdiktatorene som satt som president – fra 1974 til 1978 – var norskættede Kjell Laugerud.
- › I 2015 ble den svært konservative skuespilleren og forfatteren Jimmy Morales valgt til ny president. Han ble senere anklaget for korrupsjon. Etter valget i august 2019 erklærte høyreorienterte Alejandro Giammattei seg som valgvinner. Han tiltrer presidentembetet i januar 2020.

KILDER: WIKIPEDIA, WORLDOMETERS, BBC

▲ **DYR OG DÅRLIG STRØM:** Multinasjonale strømselskaper er dyre og tilbyr dårlige tjenester. Strømmen de selger er produsert av felles naturressurser og Thelma Cabrera og CODECA krever at strømmen skal renasjonaliseres.

◀ **MYE MOTSTAND:** Vicenta Jerónimo [t.v.], stilte også opp i kongressvalget i Guatemala samtidig som Thelma Cabrera [t.h.]. Kravet for å stille til valg, var at partiet, MLP, måtte ha 23.700 medlemmer, men de opplevde stadig vekk at innmeldinger de sendte inn «forsvant» under telling.

UTSATT FOR SABOTASJE. Etter forrige presidentvalg i 2015 inntok den konservative Jimmy Morales presidentembetet. To måneder etter at han tiltrådte i 2016 samlet 1500 CODECA-ledere seg for å diskutere politiske alternativer.

– Vi ble enig om at vi ønsket å etablere et politisk instrument for hele folket, og etablerte partiet MLP. Valgkommisjonen krevde 23 700 medlemmer for å kunne stille til valg, og det ble en vanskelig prosess. Vi leverte stadig innmeldinger, men de «forsvant» under telling, slik at vi hele tiden måtte skaffe flere, forteller Vicenta Jerónimo, som stilte i kongressvalget.

Verken hun eller Thelma Cabrera har noen formell utdanning, og de fikk stadig høre at de burde palle seg hjem og lage tortillas i stedet for å drive valgkamp.

– Vi lever i et patriarkalsk, klassestyrt, rasistisk og kapitalistisk samfunn, så at urfolkskvinner uten utdanning kastet seg inn på den politiske arenaen ble ikke godt mottatt av de konservative partiene. Da valg dagen kom visste vi at MLP hadde stor oppslutning distriktene, fordi vi hadde reist rundt og snakket med folk, sier Jerónimo.

CODECA nektet å anerkjenne valgresultatet og krevde omtelling, fordi de hevdet at de ble utsatt for sabotasje.

– Det ble mye bråk rundt MLP, og Thelma mottok direkte trusler, sier hun.

FELLES FRONT. Guatemala er preget av en dyp institusjonell krise. Det handler om kampen for en demokratisk og rettferdig utvikling. Før valget var det ingen som trodde på store politiske endringer. Likevel fikk Thelma Cabrera mer enn ti prosent av stemmene i første valgrunde i juni, noe som er historisk for en urfolkskvinne i Guatemala. Det var imidlertid ikke nok til at hun kunne stille i andre valg omgang i august. Vicenta Jerónimo fikk derimot plass i nasjonalforsamlingen, som totalt har 160 seter. Begge er urfolk, fattige og kvinner – tre ting som taler imot deres kandidatur.

– Jeg innser at som enslig representant for MLP vil jeg ikke få stor innflytelse i kongressen, men vi skal fortsette å skolere oss politisk, følge opp de menneskene som støtter oss og styrke organisasjonen. Internasjonal solidaritet er veldig viktig for oss. Sammen med andre sosiale bevegelser, fagforbund og venstrepartier kan vi skape en felles front mot imperialismen. Vi bruker sosiale medier og vår egen internettradio «Victoria, la voz de los pueblos» («Seier til folkenes stemme») for å nå ut med vårt budskap, sier Vicenta Jerónimo.

– MLP er et nytt parti som for første gang har en folkevalgt kongressrepresentant, og

det er en interessant erfaring for oss. Vi skal aldri miste kontakten med de menneskene vi jobber for, lover hun.

TØFF MOTSTAND. I løpet av de sju første månedene av 2019 ble åtte CODECA-medlemmer drept i ulike attentater:

21. januar/17. mars:

Delfino Agustín Vidal [35] og **Willy René de Paz Bojorquez** [42] ledet arbeidet med organisasjonsbygging og politisk trening i CODECA. Vidal ble kidnappet og deretter brent i bilen sin, og to måneder senere ble Bojorquez skutt i nærheten av hjemmet sitt. Begge hadde tidligere mottatt flere trusler.

19. mars:

Carina Ivone Mazariegos Arroche [32] var medlem av CODECAS kvinnenettverk og jobbet med samfunnskommunikasjon i sosiale medier. Hun ble kidnappet, og to måneder senere ble hennes livløse kropp funnet i en sump.

4. april:

Hermil Leonel Nájera [42] var ansvarlig for organisering og politisk opplæring i CODECA i kommunen La Libertad, som ligger i det oljerike Peten-området nord i Guatemala. Han ble skutt og drept på en vei i nærheten av hjemmet sitt.

5. juli:

Isidro Pérez [85] og **Melesio Ramírez** [70] var begge urfolkledere og CODECA-medlemmer, og ble drept da væpnede menn stormet en fredelig demonstrasjon i landsbyen Nuevo Eden øst i Guatemala.

12. juli:

Julio Ramírez [55] var leder av et lokalt CODECA-styre og ble skutt ti ganger. Han døde på sykehus neste dag.

25. juli:

Jorge Juc Cucul [70] var leder av et lokalt CODECA-styre, og ble angrepet med macheter og drept mens han jobbet i kornåkeren i nærheten av hjemmet sitt.

KILDE: RAPPORTEN REPRESIÓN CONTRA CODECA (UNDERTRYKKELSE AV CODECA), UTGITT AV CODECA I OKTOBER 2019.

Kan tiden **skrus** **tilbake i Bolivia?**

Med Evo Morales som president har Bolivia hatt en rivende utvikling. Ekstrem fattigdom er halvert, og økonomien vokser jevnt.

PER RANESTAD [tekst]
TORUNN AASLUND [foto]

Olje og gass er nasjonalisert og gir store inntekter til staten og til sosiale programmer som har redusert den store ulikheten i landet. Det ga økende oppslutning fra 2005 til 2014, men også etter 2014 var oppslutningen om Morales betydelig, ikke minst blant urfolk som utgjør flertallet i befolkningen. Med Evo kom *endringen* [el cambio] – et oppgjør med et elitestyrte samfunn med store sosiale forskjeller, rasisme og diskriminering av urfolk og kvinner.

Endringen var radikal. Men noen så sine privilegier truet, og mange tålte ikke urfolk i ledende posisjoner. I valget 20. oktober 2019 stemte flertallet på Evo Morales, men mange stemte også på Carlos Mesa, den «moderate» opposisjonskandidaten. Ved å oppfordre folk til å protestere mot mulig valgfusk,

STØTTESPILLERNE: Fagbevegelsen, urfolk og de sosiale bevegelsene sto bak Evo Morales' oppgjør med et elitestyrte samfunn med store sosiale forskjeller, og rasisme og diskriminering av urfolk og kvinner.

URFOLK OG KVINNER: Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon, Bartolina Sisa, avholder sin nasjonalkongress i Oruro i 2017. Mange av disse kvinnene har fått opplæring som har gitt dem politiske verv på alle nivåer i det bolivianske samfunnet.

banet Mesa raskt veien for Luis Fernando Camacho fra ytre høyre. Samtidig krevde Mesa at både presidenten, regjeringen og MAS-representantene i Kongressen måtte gå av. Da militæret begikk kupp ved å be Morales om å gå av, trakk han seg og meldte på Twitter: «Jeg går av slik at Mesa og Camacho ikke fortsetter å forfølge, bortføre og mishandle mine ministre, fagforeningsledere og familiene deres.» Mesa og Camacho feiret «slutten på tyranniet» da presidenten gikk av.

Er Bolivia på vei tilbake til det gamle elitestyrte og rasistiske klassesdelte samfunnet?

Eller klarer organisasjonene å finne nye muligheter for utviklingen som var i gang? Slik vi ikke kan forstå Norge uten å snakke om arbeiderbevegelsen, kan vi heller ikke forstå Bolivia uten å snakke om den urfolks- og bondebevegelsen.

DEN ENESTE - CSUTCB. I april 2010 var 1500 delegater samlet i Sucre til den 13. kongressen til Den eneste faglige konføderasjonen av arbeidende bønder i Bolivia [Confederación Sindical Unica de Trabajadores Campesinos de Bolivia], gjerne forkortet til Den eneste [la Unica]. Blant inviterte gjester var trolig vi

fra Norsk Folkehjelp de eneste utlendingene. Kongressen startet med stor konflikt i valg av møteledelse. Kvelden og halve natta gikk med. Stoler fløy gjennom lufta i den store idrettshallen. Forhandlinger pågikk parallelt. Dagen etter våknet vi til rolig stemning og valgt møteledelse, og ble fortalt at det ikke er uvanlig at åpne konflikter i Bolivia fører til nesten-katastrofer før en kommer til enighet.

Deretter fulgte nesten to hele dager med valg av ny ledertrio, leder og to nestledere. President Evo Morales forsøkte å påvirke valget, men fikk høre at han ikke hadde noe med valget å gjøre. De har klare valgprosedyrer for å hindre splittelser ved å balansere interesser og styrkeforhold. Norske organisasjoner har gjerne en valgkomité som vurderer og innstiller på en balansert styresammensetning. I CSUTCB gjøres det ved at de tre landsdelene – høylandet, dalene og lavlandet – må nominere hver sin kandidat. Dette gjøres på kongressen.

Dét tar tid. Når hver landsdel har nominert sin kandidat, skal hver delegat avgi skriftlig stemme på leder. Valgresultatet avgjør hvem som blir leder og nestledere. Valgprosessen tok nesten to dager, mens behandlingen av handlingsprogrammet tok en halv dag. I et ustabilt land som Bolivia er det viktigere å sikre en god forankring av toppledelsen enn å definere et handlingsprogram som likevel må endres når situasjonen stadig endres.

LANDSBYGDA, FAGBEVEGELSEN OG KOMMUNEN.

Landsbygda har alltid vært organisert med sine allmøter og ledere, og langs vassdragene har bygdene samarbeidet om vannkanaler i uminnelige tider. Men samarbeid og organisering på fylkes- og nasjonalt nivå kom først da gruvearbeiderne viste vei og samlet fagbevegelsen i boliviansk LO – Central Obrera Boliviana, COB, i 1952. COB var den viktigste folkelige bevegelsen fram til 1980-årene, da privatisering og arbeidsløshet svekket gruvearbeidernes posisjon. Da tok landsbygda over, inspirert av fagbevegelsen, ved å lage en nasjonal overbygning for skolering om storsamfunnet og staten, og for en samordning av krav overfor myndighetene. Med «den eneste» [CSUTCB] hadde bygdene sin egen organisasjon med sine egne ledere og egne krav.

Norsk Folkehjelp var med å støtte denne organiseringen og skoleringsarbeid i Cochabamba fylke med Operasjon Dagsverk-mid-

ÅRHUNDRE MED ORGANISERING: Celestina Huancha var leder i den tusen år gamle(!) vannkomiteen i Japo og var med i skoleringsprogrammet til bondeorganisasjonen i Cochabamba. – Vi trenger opplæring for å forstå hvordan samfunnet er bygget opp, hvordan systemene fungerer og hvordan vi kan dra nytte av dem, sier hun. Foto: Helle Berggrav Hanssen

ler fra 1986 til 1993. Like etter, i 1994, ble landet organisert i over 300 kommuner. Denne desentraliseringen av staten ble en politisk skole for lokale ledere som gikk inn i kommunepolitikken.

ENDRINGEN – «EL CAMBIO» Bolivia var, og er, fortsatt et sterkt klassedelt og rasistisk

samfunn. Flertallet – urfolkene – var ekskludert fra makt og ressurser. Privatisering av vann fikk begeret til å renne over. Et utenlandsk selskap skulle ta betaling for vanntilførsel som bygdene selv alltid har forvaltet. Mobilisering av by og land ga seier i Vannkrigen i år 2000. Den folkelige mobiliseringen seiret så i Gasskrigen i 2003, og kravet om ►

en ny og inkluderende stat vokste fram.

Historien i Bolivia og Latin-Amerika er full av partieliter som styrer de sosiale organisasjonene. Nå ble partiene avvist, og organisasjonene etablerte sitt eget *politiske instrument* – MAS, eid og styrt av organisasjonene, for å stille til valg og vinne regjeringsmakt. Evo Morales kom selv fra bondeorganisasjonen og ble valgt til president, mens andre organisasjonsrepresentanter ble valgt til grunnlovgivende forsamling og Kongressen. Ny grunnlov ble vedtatt i 2009 for en ny og multi-nasjonal stat.

MOTSETNINGER. Regjeringens politikk fikk oppslutning. Sosiale organisasjoner ble tatt med på råd, og Morales viste evne til å snu: Mellom jul og nyttår i 2010 ville regjeringen kutte subsidiene på bensinprisen. Organisasjonene reagerte, og Morales trakk bestemmelsen tilbake.

Regjeringen vedtok i 2011 å bygge vei gjennom nasjonalparken TIPNIS mellom Beni og Cochabamba på tross av protester fra berørte urfolk. Siden den gang har regjeringen favorisert eksportrettet soyaindustri i lavlandet, som førte til at tidligere Morales-motstand i Santa Cruz-området ble snudd til støtte fra et flertall i 2014-valget.

Urfolksorganisasjonene og regjeringen har møtt sterk motstand helt siden Evo Morales ble valgt i 2005, som den første presidenten fra et urfolk. Redselen for å miste makt og privilegier til fattige indianske bønder har nørt opp under rasistiske og hatefulle ytringer, demonstrasjoner og voldelige angrep på bondebevegelsen. Særlig i de første årene med Morales kom det mange meldinger om drap, lemlestelser og nedverdiggende offentlig mobbing fra overklassen og voldelige og rasistiske gjenger. I Pando 11. september 2008 angrep ekstremister indianske bønder, og 14 ble drept.

Like fullt fikk regjeringen stadig større oppslutning fram til valgene i 2014, da MAS fikk to tredjedeler av Kongressen. Kvinneandelen og urfolksandelen gikk opp, og presidenten fikk over 60 prosent av stemmene.

Landsbygda har hatt store utfordringer med å få fram nok dyktige folk til tillitsverv i organisasjonene, til kommunen, fylket eller Kongressen. Behovet for skolering og ledertrening er stort. Norsk Folkehjelp bidrar med støtte her. Det skrikende behovet gir imidlertid også rom for opportunisten, og Mora-

les måtte ta tak i mange tilfeller av korrupsjon. Flere er avsatt og rettsforfulgt.

EVO OG KUPPET. Evo Morales står i en særstilling blant sine egne som er redd for hva de kan miste. Med valgresultatet i 2014 ble den sentrale ledelsen i MAS og regjeringen oppmuntret til å ta sterkere styring, mens organisasjonene – eierne av endringsprosessen – ble redusert til støttespillere. Sentralledelsen valgte kandidatene til kommunevalget i 2015. Flere byer ble tappt. I 2016 gikk de til folkeavstemning for å få støtte til å la Morales stille til nok et gjenvalg.

Det ble tap – så vidt – men de fikk likevel

Grunnlovsdomstolen til å åpne for at Morales kunne stille. Dette bruddet på spillereglene og sentraliseringen av beslutninger førte til frustrasjon og redusert støtte i organisasjonene og blant velgere, ikke minst i byene. Noen mente at Evo hadde vært for lenge borte fra folk flest, og derfor burde ha holdt seg borte en periode for så å komme enda sterkere tilbake ved neste presidentvalg.

Morales gikk av som president da militæret valgte side for opposisjonen, og de aksjonerte mot organisasjonene. Morales har bedt om at volden må opphøre. Nå er det opp til organisasjonene å forsvare og videreføre de positive resultatene fra Morales-perioden.

KONGELIG OPPMERKSOMHET: Norsk Folkehjelps landdirektør i Bosnia Hercegovina, Jonas Zachrisson [t.h.] forteller om mineryddingsarbeidet i Trebević.

Kronprinsesse Victoria besøkte Norsk Folkehjelps mineprogram

I november hadde Norsk Folkehjelp Bosnia Hercegovina gleden av å ta imot besøk fra H.K.H. Kronprinsesse Victoria og H.K.H. Prins Daniel.

TORUNN AASLUND [tekst]
KRISTIAN SKEIE [foto]

Kronprinsparet som var på offisielt besøk i landet fikk være med på en presentasjon av det mineryddingsarbeidet som gjøres i Bosnia Hercegovina av Norsk Folkehjelp

og den britiske organisasjonen Mines Advisory Group [MAG].

Kronprinsparet besøkte deretter Norsk Folkehjelps mineryddingsoperasjoner i Trebević og fikk en orientering om arbeid og resultater av vårt minearbeid fra 1996 og fram til i dag.

Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak

Norsk Lokomotivmannsforbund

Arbeiderbevegelsens
Arbeidsgiverforening

– fellesskap i hverdagen

LO Media

Norsk Jernbaneforbund
Møllergt. 10, 0179 Oslo

Skolenes landsforbund
Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger

Fellesforbundet
Avd. 57 Nord Rogaland

Fellesforbundet
Avd. 5

Avd. 3
Møre og Romsdal

Fellesforbundet
Avd. 23 Raufoss Jern og Metallarb. Forening

Fellesforbundet
Marinestasjonen

Fellesforbundet
Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening

Fellesforbundet
Avd. 25 Stavanger

Norsk
Tjenestemannslag
Norsk Medisinaldepot

Fellesforbundet
Avd. 26 Østfold Fagforening

Fellesforbundet
Oslo Grafiske Fagforening

Norsk
Tjenestemannslag
Mattilsynet

Fellesforbundet
Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms

Fellesforbundet
Avd. 108 Innherred Fagforening

Fellesforbundet
Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening

Avd. 91 Bodø

Fellesforbundet
Avd. 650

FAGFORBUNDET
Frogn

Avd. 15 Innlandet

Fellesforbundet
Avd. 185 Flyarbeidernes Forening

Avd. 21 Fredrikstad

Fellesforbundet
Avd. 29 Søre Sunnmøre

Avd. 40 Kristiansund

Fellesforbundet
Avd. 747 Unionen Fagforening

Fellesforbundet
Avd. 75 Halden Fagforening

ELog IT
Hordaland/Sogn og Fjordane
Elektroarbeidernes Fagforening

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere

– fellesskap i hverdagen

OM NORSK FOLKEHJELP

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, humanitær minerydding, sanitet og redningstjeneste, integrering og asyl. Norsk Folkehjelp har mer enn 13 000 medlemmer i Norge og 2200 ansatte i over 40 land.

OM APPELL

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

HER FINNER DU OSS:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Folkets Hus, Olav Tryggvassonsgt. 5
Postboks 172 Sentrum,
7401 TRONDHEIM
regionskontoret.midt@npaid.org

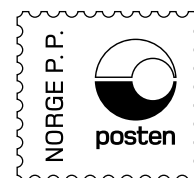
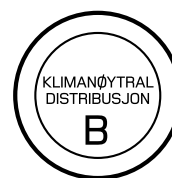
REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO

Etter et langt liv er det mye du etterlater deg.

Solidaritet kan være noe av det.

ERNØ Foto: fotografene Lillian & Lena

Gjennom en testamentarisk gave til Norsk Folkehjelp kan du bidra til at solidariteten lever videre etter at du selv har gått bort. Vil du vite mer om hvordan du kan tilgodese Norsk Folkehjelp se www.folkehjelp.no eller ring **22 03 77 00**.

Norsk Folkehjelp